

POLÍTICA CULTURAL REGISTRE

Les comarques de Lleida compten amb gairebé 600 béns culturals declarats d'interès nacional, la majoria com a monument encara que també hi ha conjunts històrics i zones arqueològiques i paleontològiques. Aquesta declaració suposa la protecció més alta legal, amb permisos especials en el cas d'obres i preferència en les subvencions.

El patrimoni més protegit de Lleida

Les comarques lleidatanes compten en l'actualitat amb un total de 590 béns culturals immobles declarats d'interès nacional

J. BALLABRIGA

LLEIDA | Les comarques de Lleida –amb la Cerdanya lleidatana inclosa– compten en l'actualitat amb 590 béns culturals immobles declarats d'interès nacional, la categoria de protecció legal més rellevant del patrimoni atorgada per l'administració de la Generalitat i reconeguda per l'estat espanyol.

La Noguera, amb 100 declaracions; la Segarra, amb 93; i el Pallars Jussà, amb 56, figuren al capdavant en béns monumentals d'interès nacional en una llista que tanquen la Val d'Aran, amb 14, i el Pla d'Urgell, amb sol 10. La majoria d'aquests béns immobles especialment protegits són monuments o conjunts històrics, encara que també hi ha zones arqueològiques i paleontològiques.

Encara que Lleida voregi les 600 declaracions d'interès nacional, no és tan fàcil aconseguir-la. El primer pas és incoar (obrir) un expedient amb un motiu raonat, iniciat d'ofici per la Generalitat o bé a instàncies d'una altra administració pública o de qualsevol persona física o jurídica. A partir d'aquí comença un consciencios examèn en el qual es redacten tot tipus d'informes,

favorables o no, amb informació històrica, arquitectònica, artística o arqueològica, si és el cas. Això sí, l'expedient haurà d'incloure de forma inexcusable dos informes vinculants externs de la mateixa administració: un de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i un altre del consell assessor del Patrimoni Cultural Català. I és imprescindible que els dos siguin favorables a la declaració. Amb tots aquests requisits superats es dona la llum verda a la declaració.

En principi, el procés no s'allarga massa. Però a Catalunya s'arrossega un retard de dècades des de la transferència de competències al Govern de la Generalitat el 1980. En aquell moment, l'Estat va transferir un gran paquet d'expedients incoats i sense tancar, alguns dels quals continuen encara oberts. De fet, el mes passat es va resoldre, 38 anys després i amb resultat desfavorable, un d'aquests expedients que seguien oberts, el de l'església de Sant Víctor de Fígols, a l'Alt Urgell. La Generalitat assegura que en el termini d'un any s'acceleraran tots els expedients oberts, més de 60, molts dels quals a Lleida, per posar-se al dia.

BÉNS CULTURALS IMMOBLES

Monument històric. Construcció o una altra obra material produïda per l'activitat humana que configura una unitat singular.

Conjunt històric. Agrupació de béns immobles que constitueix una unitat coherent, amb entitat pròpia, encara que cada un individualment no tingui valors rellevants.

Lloc històric. Paratge natural on es produeix una agrupació de béns immobles que formen part d'una unitat coherent per raons històriques i culturals a què es vinculen esdeveniments o records del passat o que contenen obres de l'home amb valors històrics o tècnics.

Zona arqueològica. Lloc on hi ha restes de la intervenció humana que només és susceptible de ser estudiat en profunditat amb la metodologia arqueològica.

Zona paleontològica. Lloc on hi ha vestigis fossilitzats que constitueixen una unitat coherent i amb entitat pròpia, encara que cada un individualment no tingui valors rellevants.

Zona d'interès etnològic. Conjunt de vestigis, que poden incloure intervencions en el paisatge natural, edificis i instal·lacions, que contenen en el seu si elements constitutius del patrimoni etnològic de Catalunya.

ALT URGELL

Catedral de Santa Maria de la Seu d'Urgell. Monument.

42

La comarca compta amb 42 declaracions de Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN) amb monuments històrics com la catedral de la Seu, l'església col·legiata de Santa Maria d'Organyà, l'església de Sant Climent i les muralles de Coll de Nargó, la Torre Colomer a les Valls de Valira i nombrosos castells, com els de Banat (Alàs i Cerc); Arsèguel; la Clua, Altés i Aguilar (Bassegoda); Cabó; Cava; Montani-

sell i Valldarques (Coll de Nargó); Tuixén; Castellbò; Peramola; Bar i Toloriu (el Pont de Bar); Castellciutat a la Seu; i Os de Civís, entre d'altres.

També hi ha declarades com a BCIN vuit zones arqueològiques, com la Roca dels Moros de Peramola; la Torre del Turó de Ciutat; el Castell d'Escú i el Solà de l'Ànima, a Coll de Nargó; i el Castell de Torres (municipi d'Alàs i Cerc).

NOGUERA

Monestir de les Avellanes. Monument històric.

100

La Noguera és la comarca lleidatana amb un major nombre de declaracions de béns culturals immobles d'interès nacional, un centenar, la majoria monuments històrics. Destaquen el monestir de Santa Maria de Bellpuig de les Avellanes, a Os de Balaguer, municipi que també compta amb a BCIN el seu castell medieval i el de Tragó, a més de les zones arqueològiques de la

Cova dels Vilasos i l'Abric del Corral d'Esmet.

Balaguer compta amb les declaracions de l'església de Santa Maria, el Castell Formós, el convent de Sant Domènec i, com a zona arqueològica, el Pla d'Almatà. El castell i col·legiata de Sant Pere d'Àger, el Túmul de Seró a Artesa de Segre i els castells de Camarasa, Montsonís i Ponts són altres monuments protegits.

PLA D'URGELL

Edifici de la Comanda de Barbens. Monument històric.

10

La comarca més jove de Lleida, creada el 1988, és la que compta amb un menor nombre de monuments històrics declarats com a béns culturals d'interès nacional, tan sols una desena.

A Barbens destaca l'antic edifici de la Comanda de l'Orde del Temple, així com el conjunt format pel castell i l'església del Bullidor, a més de la creu de terme d'aquest mateix emplaça-

ment. Les zones del castell de Linyola i del de Torregrossa formen part també d'aquesta llista de béns immobles especialment valorats i protegits.

Igualment, destaquen les restes de la Torre del Telègraf de Bell-lloc d'Urgell, el capítell i creu de terme de Castellnou de Seana, el castell de Montsuar a Ivars d'Urgell i l'edifici de Cal Castell del Poal.

SEGARRA

Edifici de la Universitat de Cervera. Monument històric.

93

Després de la Noguera, la Segarra és la segona comarca de Lleida en nombre de declaracions de béns d'interès nacional, amb un total de 93.

Entre els monuments històrics destaca l'edifici de la Universitat de Cervera, encara que tota la capital de la Segarra està declarada com a conjunt històric. També estan declarades especialment com a BCIN les esglésies de

Santa Maria i de Sant Pere Gros. A la comarca destaca com a zona arqueològica tot el conjunt romà de Iesso, a Guissona.

En la categoria de monuments històrics, la Segarra és rica en castells medievals, molts dels quals tenen també aquesta distinció, com per exemple els d'Ivorra, Montornès, les Pallargues, Concabella, Vallferosa, Florejacs, Sedó i les Sitges.

URGELL

Església de Santa Maria d'Agramunt. Monument.

39

L'església de Santa Maria d'Agramunt, amb una esplèndida façana romànica, és un dels monuments destacats de l'Urgell, comarca que compta amb 39 béns immobles declarats d'interès nacional.

Altres monuments històrics remarcables són el convent de Sant Bartomeu de Bellpuig, amb declaració específica per al sepulcre de Ramon Folc de Cardona; el

castell i conjunt històric de Guimerà; el castell i els sectors emmurallats de Verdú; l'ermita de Sant Eloi de Tàrraga, municipi en el qual també destaquen els castells de la Figuerosa, Altet, Claravalls i Riudovelles; el Pilar d'Almenara i l'edifici de l'ajuntament d'Agramunt, i el monestir de Vallbona de les Monges. Com a zona arqueològica, el Molí d'Espigol de Tornabous.

El règim de protecció dels béns d'interès nacional afecta la parcel·lació, demolició o edificació a la zona, per a la qual cosa cal un permís especial de la comissió de Patrimoni

La Noguera, amb 100 béns immobles declarats d'interès nacional, i la Segarra, amb 93, figuren al capdavant de les comarques de Lleida, una llista que tanca el Pla d'Urgell, amb 10

La declaració d'un bé cultural d'interès nacional suposa la protecció més alta legal per al monument o conjunt històric, i també preferència en les subvencions

ALTA RIBAGORÇA

JOSEP DE MONER

Sant Climent de Taüll.
Monument i entorn.

49

La majoria de declaracions de BCIN corresponen, evidentment, a les esglésies romàniques que formen part del conjunt Patrimoni de la Humanitat de la Vall de Boí de la Unesco des de fa tretze anys.

Les principals són Sant Climent i Santa Maria de Taüll, Sant Joan de Boí, Sant Feliu de Barruera, Santa Eulàlia d'Erill la Vall, la Nativitat de Durro i l'Assumpció de Còll. La declaració afec-

ta tant el monument per si mateix com tot un entorn de protecció.

També compten com a béns culturals d'interès nacional els conjunts històrics de Cardet, Barruera, Boí, Durro, Erill la Vall i Còll.

D'altra banda, el municipi del Pont de Suert té 11 declaracions de monuments, incloses les de les esglésies de Sant Climent d'Iran, Santa Maria de Viu de Llevata i Sant Salvador d'Irgo.

CERDANYA

Església de Santa Maria de Talló. A Bellver de Cerdanya.

23

L'església romànica de Santa Maria de Talló (Bellver de Cerdanya), edifici documentat ja el segle X, és un dels béns culturals d'interès nacional més destacats de la Cerdanya pertanyent a la província de Lleida.

Aquesta zona de la comarca compta amb 23 declaracions de BCIN, la majoria al municipi de Bellver, com el castell d'aquesta localitat, les torres de Cadell i de la Presó, i les esglésies

de Sant Julià de Pedra i Santa Eugènia de Nerellà, a més de l'Abric de la Vall d'Inglà en la categoria de zona arqueològica.

També estan catalogats com a monuments històrics BCIN els castells d'Arànsers, la Llosa, Lles, Travesseres i Valiella, al municipi de Lles de Cerdanya, i també el de Montellà. La Casa dels Barons i la Bastida (Prullans) i la Força de Prats completen la llista.

LES GARRIGUES

ACN

La fortalesa dels Vilars d'Arbeca.
Zona arqueològica.

26

La fortalesa dels Vilars d'Arbeca, una edificació única al món iber a Catalunya, construïda fa 2.800 anys, va ser declarada Bé Cultural d'Interès Nacional el 1998 atès el seu alt valor històric i arqueològic.

Tant o més com la Roca dels Moros del Cogul, un dels enclavaments amb pintures més destacades de l'art rupestre llewantí, amb testimonis gràfics des de l'època iberica fins a la romana, i

que forma part d'un conjunt declarat Patrimoni de la Humanitat per la Unesco el 1998.

La comarca compta amb 24 declaracions de BCIN més, la majoria en la categoria de monuments històrics, sobretot castells medievals com ara els de l'Albagés, l'Albi, les Borges, el Cogul, l'Espluga Calba, la Floresta, la Granadella, Puiggròs, Tarrés, el Vilosell i Vinaixa.

PALLARS JUSSÀ

AJUNTAMENT DE CASTELL DE MUR

Col·legiata i castell de Mur.
Monuments històrics.

56

La comarca del Pallars Jussà compta amb 56 declaracions de béns immobles d'interès nacional, com la col·legiata de Santa Maria i castell de Mur (a la foto). S'ha de destacar que el Jussà compta amb les úniques declaracions de tot Lleida de zones paleontològiques, als municipis d'Abella de la Conca i d'Isona i Conca Dellà, davant de la riquesa dels seus diversos jaciments de

fòssils i, sobretot, icnites (petjades de dinosaure).

Entre els monuments històrics destacats, figuren la basílica de Santa Maria de Valld'ors de Tremp; els castells de Llordà, Orcau i Conques a Isona; de Sant Gervàs, a Gavet; de Santa Engràcia i Orrit, a Tremp, i de Talar; així com el recinte fortificat de Salàs i l'església de Santa Maria de Co-

SEGRÀ

LEONARD DELSHAMS

Seu Vella de Lleida.
Monument històric i entorn.

53

La Seu Vella, monument històric i autèntic referent de la ciutat de Lleida, és el principal bé cultural immoble declarat d'interès nacional a la comarca del Segrià. També té aquesta protecció legal el castell de la Suda, que corona el conjunt del Turó, que aspira a aconseguir la declaració de Patrimoni de la Humanitat de la Unesco.

El castell de Gardeny, l'es-

glésia de Sant Llorenç, la Catedral, els edificis de la Paeria i de l'antic Hospital de Santa Maria estan declarats també com a BCIN, igual que les zones arqueològiques de la plaça Sant Joan i les antigues termes romanes. A la resta de la comarca destaquen els castells d'Aitona, Corbins, Almenar, Sunyer i Sarroca, el castell palau de Torrebesses i Bovallar a Seròs.

PALLARS SOBIRÀ

LEONARD DELSHAMS

Col·legiata de Santa Maria de Gerri de la Sal.
Monument.

40

L'església col·legiata de Santa Maria de Gerri de la Sal és un dels monuments històrics més destacats de la comarca del Pallars Sobirà, declarada bé cultural d'interès nacional.

De fet, la mateixa població de Gerri està declarada com a conjunt històric, incloent-hi també com a monument l'Alfolí de la Sal.

A la resta de la comarca, que compta amb 40 monu-

ments protegits, destaquen les esglésies dels Sants Just i Pastor de Son del Pi, de Sant Joan d'Isil i de Sant Llorenç d'Isavarre al municipi d'Alt Àneu; la Força d'Àreu, a Alins; el monestir de Sant Pere del Burgal i l'església de Santa Maria d'Àneu, al municipi de la Guingueta; i els castells de Sort, Tírvia, Lladorre, Peramea, Rialp i València d'Àneu.

SOLSONÈS

A.S.

Catedral de Santa Maria de Solsona.
Monument històric.

45

La catedral de Santa Maria de Solsona, un complex d'edificacions que daten des del segle XII fins al XVIII, amb estils del romànic al barroc, encapçala la llista de béns culturals d'interès nacional del Solsonès.

A la capital també destaca l'edifici del Museu Diocesà i el recinte emmurallat. El monument històric del santuari del Miracle a Riner és un altre bé BCIN decla-

rat a la comarca, així com l'església de Sant Llorenç de Morunys i el santuari de la Mare de Déu de Lord; la torre de Perecampes a Llobera; la Masia de Solanes a Lladurs i l'església de Sant Esteve d'Olius.

Entre els castells declarats com a monuments històrics, es poden esmentar els de Castellar de la Ribera, la Pedra, Lladurs, Navès, Odèn, Cambrils i Ardèvol.

VAL D'ARAN

NEUS MARTÍ

Església de Santa Maria d'Arties.
Monument històric.

14

L'església de Santa Maria d'Arties, originària del segle XII i exemple de l'arquitectura romànica aranesa, és un dels 14 monuments històrics declarats com a béns culturals d'interès nacional en aquesta comarca lleidatana.

En aquest mateix municipi de Naut Aran, destaquen també el castell d'Arties, el recinte emmurallat de Salar-dú, els edificis de Casa Ro-

sa i Casa Portolà i el Casal de Brastet. Completen la llista de BCIN a Aran el castell, la Baronia i el Casteret de Les; els castells d'Era Castèra i de Bossòst; el Castell Lleó a Es Bòrdes; Casa Sirat a Canejan i la Tor deth Generau Martinhon, una casa senyorial del segle XVII en el centre històric de Vielha, que des del 1984 acull la seu central del Museu dera Val d'Aran.